

Розділ I

ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ ДІЯЛЬНОСТІ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ

УДК: 340.11/343.121.5

DOI: <https://doi.org/10.32366/2709-9261-2021-1-1-9-18>

Веселов Микола Юрійович,

доктор юридичних наук, доцент

(Донецький юридичний інститут МВС України, м. Кривий Ріг)

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-3963-2764>

Булгакова Олена Валеріївна,

кандидат економічних наук, доцент

(Донецький юридичний інститут МВС України, м. Кривий Ріг)

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-0893-3732>

Волкова Дар'я Максимівна,

студентка 2 курсу

(Національний університет «Одеська юридична академія»,
м. Кривий Ріг)

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-5131-8305>

ЗМІСТ ТА ОСОБЛИВОСТІ ВТІЛЕННЯ ПРИНЦИПУ ПРЕЗУМПЦІЇ НЕВИНУВАТОСТІ У СФЕРІ ЮВЕНАЛЬНОЇ ЮСТИЦІЇ

У статті з'ясовано зміст та особливості втілення окремих аспектів принципу презумпції невинуватості у сфері ювенальної юстиції. Встановлено, що забезпечення презумпції невинуватості як пріоритетної засади формування та здійснення дружнього до дитини правосуддя в Україні потребує ефективного впровадження до всіх судових і позасудових або адміністративних проваджень за участю дітей. Доведено, що реалізація цього принципу в системі ювенальної юстиції стосується не лише забезпечення процесуальних прав неповнолітнього як учасника кримінального чи адміністративно-деліктного провадження, а й інших особистих, соціальних та культурних прав і свобод дитини, дотримання яких у зв'язку з цими провадженнями може бути порушено.

Ключові слова: дитина; права дитини; найкращі інтереси дитини; принципи кримінального провадження; презумпція невинуватості; ювенальна юстиція.

Постановка проблеми. Уповноважений Ради Європи з прав людини Т. Гаммарберг наголошує на важливості забезпечення того, щоб підходи у сфері ювенальної юстиції включали дотримання стандартів прав дітей, закріплених у рішеннях та рекомендаціях ООН та Ради Європи. Це пояснює значущість більш високого віку, з якого може наставати кримінальна відповідальність, включення до системи ювенальної юстиції освіти, реінтеграції та

реабілітації, а також необхідність забезпечення того, щоб затримання було крайнім заходом. Також підкреслено важливість забезпечення швидкого та справедливого правосуддя щодо дітей [1]. Ці міжнародно-правові положення і стандарти мають знайти належне втілення не лише в національному законодавстві, а й у правозастосовній діяльності державних органів, громадських організацій, особливо у тих сферах суспільних відносин, які стосуються основних прав та інтересів дитини, зокрема під час деліктних проваджень та інших правовідносин, пов'язаних з цим видом діяльності. Зважаючи на міжнародні зобов'язання з прав дітей, правосуддя, «дружнє до дитини», вводить принципи, які створюють умови та гарантують захист прав дітей, закликає уряд, суди і представників правозахисних структур запровадити політику, яка враховує особливий статус неповнолітніх (дітей) у системі правосуддя.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. На сьогодні правова наука містить чимало досліджень, присвячених питанням реалізації принципів ювенальної юстиції. Це праці М. Бояринцевої [2], Т. Гаммарберга [1], А. Гусака [3], Н. Крестовської [4], Дж. Баттса та Д. Мірса [5], К. Гамільтон [6], В. Левченко [7], Ц. Лю та Л. Чанга [8], Дж. Мансі [9], К. Манфреді [10], Т. Новікової [11], О. Ярмоц [12]. До цього переліку можна додати наші попередні публікації [13; 14; 15]. Проте аналіз норм міжнародного та вітчизняного законодавства у сфері захисту прав дітей, що опинилися в контакті чи конфлікті з законом, практики Європейського суду з прав людини (далі – ЄСПЛ) свідчить про необхідність подальшого поглибленого вивчення цих принципів.

Метою цієї статті є з'ясування змісту та особливостей втілення окремих аспектів принципу презумпції невинуватості у сфері ювенальної юстиції.

Виклад основного матеріалу. Нині правові засади здійснення правосуддя щодо дітей та пов'язаних з цим заходів (у комплексі системи ювенальної юстиції) на міжнародному рівні визначає низка основних правових актів. Тією чи іншою мірою всі вони проголошують, що елементи належної правової процедури, такі як принципи законності та пропорційності, презумпція невинуватості, право на справедливий судовий розгляд, право на юридичну допомогу, право на доступ до судів і право на апеляцію, мають бути гарантовані для дітей так само, як і для дорослих, до того ж не повинні бути зведені до мінімуму або заборонені під приводом кращих інтересів дитини.

Серед принципів реформування системи ювенальної юстиції згадується про економію кримінальної репресії та більш активне запровадження відновлювального підходу в здійсненні правосуддя за участю дітей [16]. Утім слід зазначити, що хоча й існують певні переконання, що діти мають триматися поза судом якомога довше, судові процедури не обов'язково є гіршими, ніж зовнішні судові альтернативи, поки вони корелюються з принципами правосуддя, дружнього до дітей. Так само, як і судові установи, альтернативні механізми можуть включати ризики щодо неналежного забезпечення прав дітей, зокрема зниження поваги до принципів презумпції невинуватості, права на юридичну допомогу тощо [17, с. 70].

Сьогодні актуальність дотримання правил презумпції невинуватості не викликає сумнівів. Ця презумпція закріплена у багатьох міжнародних нормативних актах і внутрішньому законодавстві більшості країн. Цей принцип згадується серед положень Загальної декларації прав людини, Міжнародного пакту про громадянські та політичні права, Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод, Конвенції про права дитини тощо. Отже, принцип презумпції невинуватості

розглядається як невід'ємний компонент втілення верховенства права в системі юстиції і є важливою гарантією захисту як дорослої людини, так і дитини.

Презумпція невинуватості тлумачиться і використовується досить неоднозначно, що саме й викликає інтерес до дослідження. Значна кількість рішень ЄСПЛ, у яких констатуються порушення презумпції невинуватості, свідчить про те, що правильне розуміння змісту цієї засади має не лише теоретичну цінність, а й становить основу для належної реалізації її положень у правозастосовній діяльності [18, с. 38]. Як загально-правова вимога, презумпція невинуватості визначає правове становище особистості в суспільстві, згідно з яким людина може бути оголошена правопорушником з усіма правовими наслідками, які з цього випливають, тільки після того, як вину особи в скоєнні правопорушення буде встановлено вироком, що набрав законної сили, а до цього людина вважається невинною, що визначає її положення в суспільстві, а також ставлення до неї інших осіб. У процесуальному значенні презумпцію невинуватості слід розглядати як вимогу, що визначає правове становище учасників кримінального судочинства [19, с. 32–33].

Презумпція невинуватості, по суті, є галузевим принципом кримінального провадження, нормативний зміст якого формується, по-перше, положеннями Конституції України (ст. 62); по-друге, нормами Кримінального процесуального кодексу України (далі – КПК України) (ст. 17). До складових елементів цього принципу КПК України відносить ще такі положення: ніхто не зобов'язаний доводити свою невинуватість у вчиненні кримінального правопорушення і має бути виправданим, якщо сторона обвинувачення не доведе винуватість особи поза розумним сумнівом; підозра, обвинувачення не можуть ґрунтуватися на доказах, отриманих незаконним шляхом; усі сумніви щодо доведеності вини особи тлумачаться на користь такої особи; поведження з особою, вина якої у вчиненні кримінального правопорушення не встановлена обвинувальним вироком суду, що набрав законної сили, має відповідати поведженню з невинуватою особою. Таким чином, призначення презумпції невинуватості насамперед полягає в тому, щоб протистояти у кримінальному судочинстві обвинувальному ухилу, суб'єктивізму, тенденційності чи навіть свавіллю – всьому, що перетворює кримінальне судочинство на знаряддя розправи над обвинуваченим, ототожнює обвинуваченого з винуватим, робить його фактично безправним [20, с. 390].

Як слушно зауважує А. Кочура, нормативний зміст даної засади не обмежується загальними положеннями лише кримінально-процесуального законодавства. Наприклад, до офіційного визнання обвинуваченого винним з ним не можна поводитися як із правопорушником, а також публічно, у засобах масової інформації, в офіційних документах стверджувати про таку вину особи [21, с. 164]. Т. Фулей зазначає, що в Україні презумпцію невинуватості найчастіше порушують у трьох випадках: під час виголошення публічних заяв політиками і прокурорами про чиясь винуватість задовго до закінчення судового процесу; коли судові рішення, що не є обвинувальним вироком, відображає думку про винуватість особи; під час затримання осіб, підозрюваних і/або обвинувачуваних у скоєнні злочину, та обрання їм запобіжного заходу [22, с. 47]. Принцип презумпції невинуватості має на меті запобігати необґрунтованим звинуваченням у вчиненні злочину та формуванню громадської думки щодо винуватості особи за відсутності обвинувального вироку суду, що набрав законної сили. Рішення органів досудового розслідування, прокурорів та судові рішення, крім обвинувального вироку, не повинні містити тверджень щодо винуватості особи у вчиненні злочину [18, с. 39].

На думку ЄСПЛ, забезпечення принципу презумпції невинуватості тлумачиться широко і включає всі стадії, починаючи з підготовки матеріалів кримінального провадження до винесення остаточного процесуального акта (вироку). ЄСПЛ також зазначив, що положення презумпції невинуватості безпосередньо пов'язані з об'єктом звинувачення, обов'язком обвинувачення, поданням доказів як винності, так і невинуватості стоять в одному ряду з принципами справедливості, гуманізму, змагальності, процесуальної рівності сторін і повинні використовуватися судами значно частіше [23, с. 191]. Таким чином, досліджуваний принцип не допускає упередження суду щодо винуватості особи, яка притягається до відповідальності, хоча на практиці судовий процес часто має обвинувальний характер. Дотримання суддею не тільки формально, а й усвідомлено цього принципу дасть змогу правильно розподілити оціночні категорії під час розгляду провадження. Сприйняття обвинуваченого як особи ймовірно добропорядної і законслухняної допоможе уникнути упередженості в обвинуваченні під час оцінки доказової бази справи або надто жорсткого покарання. Отже, презумпція невинуватості в такому разі впливає на принципи доказового процесу – вільну оцінку доказів судом, винесення судом рішення у справі на підставі внутрішнього переконання [24, с. 74].

Цей принцип, відповідно до практики ЄСПЛ, не лише забороняє передчасне висловлення думки самим судом про те, що особа, «яку обвинувачено у вчиненні кримінального правопорушення», є винною, тоді як це ще не доведено відповідно до закону, а й поширюється на заяви, які роблять інші державні посадові особи щодо проваджень, які тривають і які спонукають громадськість до думки про вину підозрюваного / обвинуваченого та визначають наперед оцінку фактів компетентним судовим органом [25, с. 68]. При цьому презумпція невинуватості згідно з позицією ЄСПЛ не заперечує право суспільства бути поінформованим, зокрема представниками влади, про початок кримінального провадження, про наявність підозри, про арешт певних осіб, про визнання ними своєї вини і т. ін. Таким чином, слід принципово розрізняти повідомлення про те, що когось лише підозрюють у вчиненні кримінального правопорушення, та чітку заяву, зроблену за відсутності остаточного вироку, про те, що особа дійсно вчинила таке правопорушення [25, с. 69].

Особливої специфіки набуває втілення принципу презумпції невинуватості щодо дітей, які перебувають у конфлікті з законом. Можна констатувати, що загальне врахування психологічних та вікових особливостей цієї демографічної групи знаходить формальне закріплення у кримінально-процесуальних нормах багатьох країн, зокрема і в українському законодавстві (статті 485–493, 495–497 КПК України). Проте під час реалізації правоохоронцями та суддями цих положень завжди залишається місце для їхнього суб'єктивного сприйняття ситуації та ставлення до дитини, що опинилася у полі зору юстиції, що іноді підсвідомо впливає на подальшу правову оцінку та прийняті рішення.

Так, фахівець Інституту політичних досліджень у Вашингтоні (США) К. Долан опублікувала проєкт «Бідні потрапляють до в'язниці: тривожне поширення криміналізації бідності», у якому стверджує, що расове профілювання, як і жорстокість поліції, скоріше відображає презумпцію вини – «припускається, що «темношкіра особа» здатна ймовірніше скоїти злочин». Як наслідок, коли представники «темношкірої раси» контактують з поліцією, вони в чотири рази частіше стикаються із застосуванням сили [26]. На основі цього прикладу можна провести певну паралель за критерієм соціального становища дітей в українських

реаліях. У зв'язку із соціально-економічними проблемами в нашій державі багато дітей змушені жити в жахливих умовах, зовсім не призначених для гармонійного та здорового розвитку, як фізичного, так і психологічного. Такі діти більшість часу проводять на вулицях, залишені без нагляду та здатні на неправомірні вчинки. У разі прямої чи непрямої причетності до правопорушення вони мають значно більше шансів бути формально підозрюваними, обвинуваченими в учиненні правопорушення або навіть заарештованими та ув'язненими. О. Губська (суддя Київського апеляційного адміністративного суду) небезпідставно наголошує, що до зазначеної категорії дітей слідчі часто прагнуть обрати запобіжний захід саме у вигляді тримання під вартою, мотивуючи це намаганням попередити ухилення «складних» підлітків від органів досудового розслідування та суду [27, с. 170]. Водночас державна політика у сфері ювенальної юстиції повинна забезпечувати належний баланс між свободою особи та інтересами правосуддя, на що, до речі, і спрямована вимога принципу презумпції невинуватості.

Розглядаючи особливості реалізації вказаного принципу стосовно дітей, потрібно зауважити, що його зміст, крім процесуальних, має включати однакове забезпечення й інших прав та потреб дитини. Він, безумовно, має корелюватися з принципом найкращих інтересів дитини, який визнається однією з керівних засад забезпечення прав дітей в усіх сферах суспільних відносин [15, с. 50]. Можна вважати, що навіть тимчасова ізоляція неповнолітніх у закладах пенітенціарної системи порушує і без того нестійкі соціальні зв'язки та психологічні налаштування таких осіб. Тимчасова ізоляція неповнолітньої особи в межах кримінальної ювенальної юстиції суттєво порушує процес здобуття нею якісної середньої чи професійної освіти. Законодавство створює правові гарантії для загальноосвітнього і професійно-технічного навчання засуджених до позбавлення волі осіб (наприклад, статті 125 та 126 Кримінального виконавчого кодексу України), чого не можна сказати про дітей, які перебувають під вартою до винесення вироку. Свідченням цьому є результати моніторингу ситуації стосовно забезпечення права неповнолітніх на освіту, проведеного Секретаріатом Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини. Незважаючи на те, що організація навчання в загальноосвітніх навчальних закладах при виправних колоніях та слідчих ізоляторах (далі – СІЗО) врегульована відповідним Порядком, затвердженим наказом Міністерства юстиції України та Міністерства освіти і науки України від 10.06.2014 р. № 691/897/5, заняття з дітьми подекуди проводилися в непристосованих для навчального процесу приміщеннях, були відсутні навчальні матеріали, робочі зошити з предметів, єдиний підхід до форми навчання дітей. Так, у Київському СІЗО неповнолітні майже рік були позбавлені права на здобуття якісної освіти. Виявлено випадки незабезпечення складання державної підсумкової атестації у разі поміщення дітей до установ попереднього ув'язнення [28, с. 47].

Забезпечення найкращих інтересів дітей, які опинилися в конфлікті з законом, і прагнення якомога швидше повернути їх у суспільство вимагають наявності в арсеналі ювенальної юстиції цілого комплексу заходів правового, соціального, виховного, медичного та організаційного характеру. До того ж зусилля з боку держави і громадськості повинні бути спрямовані насамперед на запобігання таких правопорушень або їх повторення, що обумовлює пріоритетність саме профілактичної роботи.

В Україні підставою для проведення органами поліції заходів індивідуальної профілактики є взяття дитини на профілактичний облік (розділ III Інструкції з

організації роботи підрозділів ювенальної превенції Національної поліції України, затвердженої наказом МВС України від 19.12.2017 р. № 1044). До серпня 2020 року до переліку підстав для такого взяття належали також випадки, коли дитині було повідомлено про підозру в учиненні кримінального правопорушення. Виключення цього пункту з числа підстав для профілактичного обліку дітей пов'язане нібито з тим, що це суперечить забезпеченню принципу презумпції невинуватості. Здебільшого сама дитина, її батьки, однолітки інші члени громади взяття на профілактичний облік уподібнюють з певним «негативним ярликом», який властивий правопорушнику. Але це мало б принципове значення у разі застосування до дитини засобів примусу. Однак профілактичний облік та індивідуальну профілактику не варто ототожнювати із заходами примусу, деякі прояви якого можуть бути в превентивній роботі з дітьми, а тому, ймовірно, є крайнім заходом. Профілактичний облік для дітей переважно включає заходи позитивної профілактики: інформування, виховання, правову пропаганду, заохочення, психокорекцію, соціальний супровід і т. ін., що в цілому не суперечить принципу презумпції невинуватості. Тож охоплення соціально-профілактичною увагою неповнолітніх підозрюваних, навіть на стадії досудового розслідування, на нашу думку, не було зайвим, адже дитина, як правило, небезпричинно потрапляє до уваги правоохоронців. Крім того, профілактичний вплив спрямовується не лише на дитину, а й на її оточення, що за умови дотримання всіх інших положень принципу презумпції невинуватості має лише сприяти забезпеченню найкращих інтересів неповнолітнього підозрюваного.

З іншого боку, правова наука не дає чіткої відповіді на питання, чи допустимо сприймати особу (у нашому разі йдеться про дитину) як правопорушника за її згодою (визнання вини), але до формального рішення суду в цій справі. Тому варто більш активно впроваджувати до системи ювенальної юстиції елементи відновного правосуддя, більш лояльні альтернативи кримінально-правовим заходам реагування на правопорушення з боку дітей. Наведемо приклад реалізації пілотного проекту «Програма відновлення для неповнолітніх, які є підозрюваними у вчиненні кримінального правопорушення», запровадженого спільним наказом Міністерства юстиції України та Генеральної прокуратури України (на сьогодні – Офіс Генерального прокурора. – *Прим. авт.*) від 21.01.2019 р. № 172/5/10. Цей проект ґрунтується на відновних підходах у кримінальних провадженнях про кримінальні проступки та нетяжкі злочини, вчинені неповнолітніми, і включає скоординовану організацію ефективної комунікації між такими неповнолітніми й потерпілими з обов'язковим ужиттям узгоджених заходів для їх ресоціалізації та запобігання повторним кримінальним правопорушенням. Проект передбачає ще до прийняття остаточного рішення судом укладання угоди за згодою сторін, серед умов якої визначено участь такої дитини в рекомендованих органом пробації заходах, зокрема психокорекції тощо. У контексті нашого дослідження виникає питання, чи дотримано в цій ситуації принцип презумпції невинуватості, адже до дитини застосовують так звані «відновлювальні» заходи (як до правопорушника) ще до остаточного рішення суду. Слід звернути увагу на те, що це – добровільна, позасудова процедура, спрямована на врегулювання конфлікту. Обов'язковою умовою реалізації проекту є участь посередника – адвоката, що, безумовно, має гарантувати найкращі інтереси дитини в ситуації розв'язання конфлікту та забезпечувати втілення всіх засад провадження за участю неповнолітнього підозрюваного, в тому числі й презумпції невинуватості.

Висновки. Отже, забезпечення презумпції невинуватості як пріоритетної засади формування та здійснення дружнього до дитини правосуддя в Україні, що декларується і міжнародними стандартами, потребує ефективного впровадження до всіх судових і позасудових або адміністративних розглядів, виконання судових рішень за участю дітей. Хоча презумпція невинуватості вважається галузевим принципом, його втілення в системі ювенальної юстиції стосується не лише забезпечення процесуальних прав неповнолітньої особи як учасника кримінального чи адміністративно-деліктного провадження, а й інших особистих, соціальних та культурних прав і свобод, реалізацію чи дотримання яких може бути порушено у зв'язку з такими провадженнями (тобто повної поваги до її особистого життя, поведіння з урахуванням її віку, обставин і добробуту, права на освіту та належне медичне забезпечення тощо). Змістовне наповнення принципу презумпції невинуватості, а також його фактична реалізація завжди має корелюватися з принципом забезпечення найкращих інтересів дитини незалежно від раси, кольору шкіри, статі, мови, релігії, політичних або інших переконань, національного, етнічного або соціального походження, майнового стану самих дітей чи їх родин або будь-яких інших обставин.

Убачаємо доцільним урахувувати наведене вище під час удосконалення національного законодавства (зокрема в частині визначення додаткових гарантій забезпечення права дітей, які перебувають під вартою, на освіту в законах України «Про попереднє ув'язнення», «Про повну загальну середню освіту»), судочинства та діяльності правоохоронних і правозахисних інституцій, що становитиме предмет наших **подальших наукових пошуків**.

Список використаних джерел

1. Hammarberg T. A. Juvenile Justice Approach Built on Human Rights Principles. *Youth Justice*. 2008. Vol. 8. Issue 3. P. 193–196.
2. Бояринцева М. Принципи Європейського адміністративного простору та їх реалізація в Україні. *Visegrad Journal on Human Rights*. 2015. Vol. 5/1. С. 6–12.
3. Гусак А. П. Основні принципи ювенальної юстиції. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія «Право»*. 2014. Вип. 25. С. 192–194.
4. Крестовська Н. М. Система принципів ювенальної юстиції України (роздуми щодо законопроекту). *Наукові записки Міжнародного гуманітарного університету*. Одеса. Вид. дім «Гельветика». 2018. Вип. 28. С. 22–26.
5. Butts J. A. & Mears D. P. Reviving Juvenile Justice in a Get-Tough Era. *Youth and Society*. 2001. № 33 (2). P. 169–198. URL: <https://diginole.lib.fsu.edu/islandora/object/fsu:296634/datastream/PDF/view> (дата звернення: 20.08.2019).
6. Hamilton C. Guidance for Legislative Reform on Juvenile Justice. New York, 2011: Children's Legal Centre and United Nations Children's Fund (UNICEF). 116 p.
7. Левченко В. О. Адміністративно-правові передумови створення органів ювенальної юстиції в Україні : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07 / Національна академія внутрішніх справ. Київ, 2011. 220 с.
8. Zhang L. & Liu J. China's Juvenile Delinquency Prevention Law: The Law and the Philosophy. *International Journal of Offender Therapy and Comparative Criminology*. 2007. Vol. 51. № 5. P. 541–554. DOI: 10.1177/0306624X06292675.
9. Muncie J. The «punitive» turn in juvenile justice: cultures of control and rights compliance in western Europe and the USA. *Youth Justice*. 2008. № 8 (2). P. 107–121. DOI: 10.1177/1473225408091372.
10. Manfredi C. The Supreme Court and Juvenile Justice. Lawrence, KS: University Press of Kansas, 1998. 271 p. URL: <https://www.ncjrs.gov/App/abstractdb/AbstractDBDetails.aspx?id=169856> (дата звернення: 20.08.2019).

11. Новикова Т. Ю. Административно-правовая организация защиты прав несовершеннолетних органами ювенальной юстиции : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.14 / Хабаровский гос. техн. ун-т. Хабаровск, 2003. 191 с.
12. Ярмоц Е. Н. Проект Концепции ювенальной юстиции в Республике Беларусь. *Вестник Полоцкого государственного университета. Сер. D: Экономические и юридические науки* : научно-теоретический журнал. Новополоцк: ПГУ, 2012. № 13. С. 203–208.
13. Веселов Н. Ю. Систематизация принципов функционирования и развития ювенальной юстиции. *Труды Академии МВД Республики Таджикистан*. 2019. № 4 (44). С. 38–47.
14. Веселов М. Ю. Принципи адміністративно-правового забезпечення функціонування та розвитку ювенальної юстиції. *Проблеми законності*. 2019. Вип. 147. С. 187–196. DOI: 10.21564/2414-990x.147.178179.
15. Veselov M. Administrative and legal ensure of «the best interests of the child» in the field of junior justice. *Public Administration and Law Review*. 2020. Issue 3. P. 49–56. DOI: <https://doi.org/10.36690/2674-5216-2020-3-49>.
16. Про схвалення Національної стратегії реформування системи юстиції щодо дітей на період до 2023 року : розпорядження Кабінету Міністрів України від 18.12.2018 р. № 1027-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1027-2018-%D1%80#Text> (дата звернення: 02.02.2021).
17. Guidelines of the Committee of Ministers of the Council of Europe on child-friendly justice. Council of Europe, 2011. 97 p. URL: <https://rm.coe.int/16804b2cf3> (дата звернення: 03.02.2021).
18. Сиза Н. П., Матохнюк О. Д. Презумпція невинуватості як складова права на справедливий суд у практиці Європейського суду з прав людини. *Вісник кримінального судочинства*. 2018. № 3. С. 36–44.
19. Кокорев Л. Д. Подсудимый в советском уголовном процессе. Воронеж, 1973. 271 с.
20. Нор В. Т. Презумпція невинуватості як принцип кримінального судочинства та його інтерпретація Європейським судом з прав людини. *Вісник Львів. ун-ту. Серія «Юридична»*. 2011. Вип. 53. С. 389–402.
21. Кочура А. В. Презумпція невинуватості як галузевий принцип кримінального судочинства та її нормативний зміст. *Право і безпека*. 2010. № 4 (36). С. 164–165.
22. Фулей Т. Презумпція невинуватості: концептуальні підходи. *Слово Національної школи суддів України*. 2012. № 1 (1). С. 39–53.
23. Хмельницкая О. Ю. Принцип презумпции невиновности в практике Европейского Суда по правам человека. *Пробелы в российском законодательстве*. 2016. № 7. С. 190–193.
24. Омаријева А. Н. Презумпция невиновности и ее значение в отправлении правосудия. *Вестник Поволжского института управления*. 2019. Т. 19. № 2. С. 72–78. DOI: 10.22394/1682-2358-2019-2-72-78.
25. Фулей Т. І. Застосування практики Європейського суду з прав людини при здійсненні правосуддя : науково-методичний посібник для суддів. 2-ге вид. випр., допов. Київ, 2015. 208 с.
26. Dolan K. The presumption of innocence doesn't apply to my child. *The Washington Post*. Jan. 21, 2016. URL: <https://www.washingtonpost.com/news/in-theory/wp/2016/01/21/the-presumption-of-innocence-doesnt-apply-to-my-mixed-race-child/> (дата звернення: 03.02.2021).
27. Губська О. А. До проблеми дотримання прав неповнолітніх при обранні щодо них запобіжних заходів. *Правничий вісник Університету «КРОК»*. 2014. Вип. 20. С. 165–173.
28. Щорічна доповідь Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини про стан додержання та захисту прав і свобод людини і громадянина в Україні. Київ: Видавничо-поліграфічний центр «Київський університет», 2019. 135 с. URL: www.ombudsman.gov.ua (дата звернення: 22.02.2020).

References

1. Hammarberg T. A. Juvenile Justice Approach Built on Human Rights Principles. *Youth Justice*. 2008. Vol. 8. Issue 3. P. 193–196.
2. Boiaryntseva, M. (2015). Pryntsypy Yevropeiskoho administratyvnoho prostoru ta yikh realizatsiia v Ukraini [Principles of the European Administrative Space and their implementation in Ukraine]. *Visegrad Journal on Human Rights*. Vol. 5/1. S. 6–12. URL: http://vjhr.sk/archive/2015_5_1/3.pdf [in Ukrainian].
3. Husak, A. P. (2014). Osnovni pryntsypy yuvenalnoi yustytzii [Basic principles of juvenile justice]. *Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho natsionalnoho universytetu. Seriiia «Pravo»*. Vyp. 25. S. 192–194 [in Ukrainian].
4. Krestovska, N. M. (2018). Systema pryntsypiv yuvenalnoi yustytzii Ukrainy (rozдумы shchodo zakonoproektu) [System of principles of juvenile justice of Ukraine (reflections on the bill)].

- Naukovi zapysky Mizhnarodnoho humanitarnoho universytetu*. Odesa. Vydavnychiy dim «Helvetyka», Vyp. 28. S. 22–26 [in Ukrainian].
5. Butts J. A. & Mears D. P. Reviving Juvenile Justice in a Get-Tough Era. *Youth and Society*. 2001. № 33 (2). P. 169–198. URL: <https://diginole.lib.fsu.edu/islandora/object/fsu:296634/datastream/PDF/view> (data zvernennia: 20.08.2019).
  6. Hamilton C. Guidance for Legislative Reform on Juvenile Justice. New York, 2011: Children's Legal Centre and United Nations Children's Fund (UNICEF). 116 p.
  7. Levchenko, V. O. (2011). Administratyvno-pravovi peredumovy stvorennia orhaniv yuvenalnoi yustyttsii v Ukraini [Administrative and legal preconditions for the establishment of juvenile justice bodies in Ukraine]: dys. ... kand. yuryd. nauk : 12.00.07 / Natsionalna akademiia vnurishnikh sprav. Kyiv. 220 s. [in Ukrainian].
  8. Zhang L. & Liu J. China's Juvenile Delinquency Prevention Law: The Law and the Philosophy. *International Journal of Offender Therapy and Comparative Criminology*. 2007. Vol. 51. № 5. P. 541–554. DOI: 10.1177/0306624X06292675.
  9. Muncie J. The «punitive» turn in juvenile justice: cultures of control and rights compliance in western Europe and the USA. *Youth Justice*. 2008. № 8 (2). P. 107–121. DOI: 10.1177/1473225408091372.
  10. Manfredi C. The Supreme Court and Juvenile Justice. Lawrence, KS: University Press of Kansas, 1998. 271 p. URL: <https://www.ncjrs.gov/App/abstractdb/AbstractDBDetails.aspx?id=169856> (data zvernennia: 20.08.2019).
  11. Novikova, T. Yu. (2003). Administrativno-pravovaya organizatsiya zashchity prav nesovershennoletnih organami yuvenalnoj yustyttsii [Administrative and legal organization for the protection of the rights of minors by juvenile justice bodies]: dis. ... kand. yurid. nauk : 12.00.14 / Habarovskij gos. tekhn. un-t. Habarovsk. 191 s. [in Russian].
  12. Yarmots, E. N. (2012). Proekt Kontseptsyy yuvenalnoi yustyttsyy v Respublyke Belarus [Draft Concept of juvenile justice in the Republic of Belarus]. *Vestnyk Polotskoho hosudarstvennogo unyversyteta. Ser. D, Ekonomycheskie i yurydycheskie nauky : nauchno-teoreticheskyi zhurnal*. Novopolock: PGU. № 13. S. 203–208 [in Russian].
  13. Veselov, N. Yu. (2019). Systematyzatsiya pryntsyrov funktsyonyrovanyia y razvytia yuvenalnoi yustyttsyy [Systematization of the principles of functioning and development of juvenile justice]. *Trudy Akademii MVD Respubliki Tadzhikistan*. № 4 (44). S. 38–47 [in Russian].
  14. Veselov, M. Yu. (2019). Pryntsyry administratyvno-pravovoho zabezpechennia funktsionuvannia ta rozvytku yuvenalnoi yustyttsii [Principles of administrative and legal support for the functioning and development of juvenile justice]. *Problemy zakonnosti*. Vyp. 147. S. 187–196. DOI: 10.21564/2414-990x.147.178179 [in Ukrainian].
  15. Veselov M. Administrative and legal ensure of «the best interests of the child» in the field of junior justice. *Public Administration and Law Review*. 2020. Issue 3. P. 49–56. DOI: <https://doi.org/10.36690/2674-5216-2020-3-49>.
  16. Pro skhvalennia Natsionalnoi stratehii reformuvannia systemy yustyttsii shchodo ditei na period do 2023 roku [On approval of the National Strategy for Reforming the Justice System for Children until 2023] : rozporiadzhennia Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 18.12.2018 r. № 1027-r. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1027-2018-%D1%80#Text> (data zvernennia: 02.02.2021) [in Ukrainian].
  17. Guidelines of the Committee of Ministers of the Council of Europe on child-friendly justice. Council of Europe, 2011. 97 p. URL: <https://rm.coe.int/16804b2cf3> (data zvernennia: 03.02.2021).
  18. Syza, N., Matokhniuk, O. (2018). Prezumptsiia nevinovatosti yak skladova prava na spravedlyvyi sud u praktytsi Yevropeiskoho sudu z prav liudyny [The presumption of innocence as a component of the right to a fair trial in the practice of the European Court of Human Rights]. *Visnyk kryminalnogo sudochynstva*. № 3. S. 36–44 [in Ukrainian].
  19. Kokorev, L. D. (1973). Podsudimyj v sovetskom ugovnom processe [Defendant in the Soviet Criminal Procedure]. Voronezh. 271 s. [in Russian].
  20. Nor, V. T. (2011). Prezumptsiia nevinovatosti yak pryntsyry kryminalnogo sudochynstva ta yoho interpretatsiia Yevropeiskym sudom z prav liudyny [The presumption of innocence as a principle of criminal proceedings and its interpretation by the European court of human rights]. *Visnyk Lviv. un-tu. Serii «Iurydychna»*. Vyp. 53. S. 389–402 [in Ukrainian].
  21. Kochura, A. V. (2010). Prezumptsiia nevinovatosti yak haluzeyvi pryntsyry kryminalnogo sudochynstva ta yii normatyvnyi zmist [Presumption of innocence as a sectoral principle of criminal justice and its normative content]. *Pravo i bezpeka*. № 4 (36). S. 164–165 [in Ukrainian].
  22. Fulei, T. (2012). Prezumptsiia nevinovatosti: kontseptualni pidkhody [Presumption of innocence: conceptual approaches]. *Slovo natsionalnoi shkoly suddiv Ukrainy*. № 1 (1). S. 39–53 [in Ukrainian].

23. Hmel'nickaya, O. YU. (2016). Princip prezumpcii nevinovnosti v praktike Evropejskogo Suda po pravam cheloveka [Principle of the presumption of innocence in the practice of the European Court of Human Rights]. *Probely v rossijskom zakonodatel'stve*. № 7. S. 190–193 [in Russian].
24. Omarieva, A. N. (2019). Prezumpcija nevinovnosti i ee znachenie v otpravlenii pravosudija [The presumption of innocence and its significance in the administration of justice]. *Vestnik Povolzhskogo instituta upravlenija*. T. 19. № 2. S. 72–78. DOI: 10.22394/1682-2358-2019-2-72-78 [in Russian].
25. Fulei, T. I. (2015). Zastosuvannia praktyky Yevropeiskoho sudu z prav liudyny pry zdiisnenni pravosuddia [Stagnation of the practice of the European court for the rights of people in the presence of justice] : naukovo-metodychnyi posibnyk dlia suddiv. 2-he vyd. vypr., dopov. Kyiv. 208 s. [in Ukrainian].
26. Dolan K. The presumption of innocence doesn't apply to my child. *The Washington Post*. Jan. 21, 2016. URL: <https://www.washingtonpost.com/news/in-theory/wp/2016/01/21/the-presumption-of-innocence-doesnt-apply-to-my-mixed-race-child/> (data zvernennia: 03.02.2021).
27. Hubska, O. A. (2014). Do problemy dotrymanna prav nepovnitnikh pry obranni shchodo nykh zapobizhnykh zakhodiv [On the problem of observance of the rights of minors when choosing precautionary measures against them]. *Pravnychiy visnyk Universytetu «KROK»*. Vyp. 20. S. 165–173 [in Ukrainian].
28. Shchorichna dopovid Upovnovazhenoho Verkhovnoi Rady Ukrainy z prav liudyny pro stan doderzhannia ta zakhystu prav i svobod liudyny i hromadianyna v Ukraini [Annual report of the Commissioner of the Verkhovna Rada of Ukraine for Human Rights on the state of observance and protection of human and civil rights and freedoms in Ukraine]. Kyiv: Vydavnycho-polihrafichnyi tsentr «Kyivskiy universytet», 2019. 135 s. URL: www.ombudsman.gov.ua (data zvernennia: 22.02.2020) [in Ukrainian].

Veselov Mykola,

Doctor of Law, Associate Professor
(Donetsk Law Institute, MIA of Ukraine, Kryvyi Rih)
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-3963-2764>

Bulhakova Olena,

PhD in Economics, Associate Professor
(Donetsk Law Institute, MIA of Ukraine, Kryvyi Rih)
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-0893-3732>

Volkova Daria,

Student
(National University «Odesa Law Academy», Kryvyi Rih)
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-5131-8305>

CONTENT AND FEATURES OF THE IMPLEMENTATION OF THE PRINCIPLE OF PRESUMPTION OF INNOCENCE IN THE FIELD OF JUVENILE JUSTICE

Today, the principle of «presumption of innocence» is recognized at the international and national levels as one of the basic principles of criminal proceedings. The object of this study is public relations in a specific area of children's rights – juvenile justice. The purpose of the article is to clarify the content and features of the implementation of certain aspects of the principle of «presumption of innocence» in the field of juvenile justice. The presumption of innocence is interpreted and used quite ambiguously, which is of interest to the study. To achieve this goal, general scientific and special methods of scientific research were used. The solution of the outlined tasks of the research was carried out taking into account the practice and position of understanding the content of this principle by the European Court of Human Rights. It is established that ensuring the presumption of innocence as a priority basis for the formation and implementation of child-friendly justice in Ukraine requires effective implementation in all judicial and extrajudicial or administrative cases, execution of court decisions with the participation of children. It is proved that the implementation of this principle in the juvenile justice system concerns not only the provision of procedural rights of a minor as a participant in criminal or administrative proceedings, but also other personal, social and cultural rights and freedoms of the child, the implementation or observance of which may be violated. It is emphasized that the content of the principle of presumption of innocence, as well as its actual implementation should always be correlated with the principle of ensuring the best interests of the child regardless of race, colour, sex, language, religion, political or other beliefs, national, ethnic or social origin, property the condition of the children themselves or their families or any other circumstances.

Key words: child; children's rights; best interests of the child; principles of criminal proceedings; presumption of innocence; juvenile justice.

Надійшла до редколегії 11.02.2021